

۲۰۳۱۱۲۹

برنامه‌ریزی درسی
دوره تحصیلی متوسطه

دکتر جواد حاتمی

دکتر محمد آرمند

دکتر زهرا رحیمی

تهران

۱۳۹۷

سرشناسه: حاتمی، جواد، ۱۳۵۲-

عنوان و نام پدیدآور: برنامه‌ریزی درسی دوره تحصیلی متوسطه / جواد حاتمی، محمد آرمند، زهرا رحیمی؛ [به سفارش] شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای تخصصی تحول و ارتقاء علوم انسانی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: هشت، ۱۸۸ ص.

فروست: «سمت»؛ ۲۲۳۴. علوم تربیتی؛ ۱۴۹.

شابک: ۳-۶۶۷-۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۱۴۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Javad Hatami, Mohammad Armand, Zahra Rahimi. Curriculum Planning in Secondary Education.

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتابخانه.

یادداشت: پایانه.

موضوع: آموزش متوسطه — برنامه‌های درسی، Education, Secondary — Curricula

موضوع: برنامه‌ریزی آموزشی، Educational Planning

شناسه افزوده: آرمند، محمد، ۱۳۴۴-

شناسه افزوده: رحیمی، زهرا، ۱۳۸۰-

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

The Organization for Researching and Compiling University Textbooks in the Humanities (SAMT), Institute for Research and Development in the Humanities.

شناسه افزوده: شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای تحول و ارتقاء علوم انسانی

شناسه افزوده: Supreme Council of Cultural Revolution

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۴ ب ۲ ح / ۱

رده‌بندی دیوبی: ۳۷۳/۱۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۴۶۶۷۳

برنامه‌ریزی درسی دوره تحصیلی متوسطه

دکتر جواد حاتمی (دانشیار دانشگاه تربیت مدرس)، دکتر محمد آرمند (دانشیار پژوهشکده

تحقیق و توسعه علوم انسانی «سمت» و دکتر زهرا رحیمی

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی و شورای تخصصی تحول و ارتقاء علوم انسانی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: مشعر

قیمت: ۱۴۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشنده‌گان و عوامل توزیع

مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبه‌روی

پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۶۲۵.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

@sazman_samt

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشران، نشر یا بخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۴	مقدمه
۷	فصل اول: مفاهیم اساسی
۷	مقدمه
۸	تعریف و ماهیت دوره متوسطه
۱۱	اهمیت و جایگاه دوره متوسطه
۱۳	ویژگی های دوره متوسطه
۱۶	تناقض نمای تربیت عمومی و تربیت تخصصی
۲۱	نتیجه گیری
۲۲	پرسش های پایانی فصل
۲۴	فصل دوم: تاریخچه دوره متوسطه
۲۴	مقدمه
۲۴	تاریخچه دوره متوسطه در جهان
۴۰	تاریخچه دوره متوسطه در ایران
۵۶	ساختار جدید دوره متوسطه
۶۳	نتیجه گیری
۶۶	پرسش های پایانی فصل
۶۸	فصل سوم: اهداف و محتوای برنامه درسی متوسطه
۶۸	مقدمه
۶۹	اهداف تربیتی در دوره متوسطه

۷۰	سطوح مختلف اهداف آموزشی
۷۱	اهداف آموزش متوسطه از منظر اسناد آموزشی
۷۳	اهداف دوره متوسطه در اسناد بالادستی نظام آموزشی کشور
۷۵	اهداف ساحت‌های مختلف یادگیری
۸۱	اهداف در فراساحت‌ها
۸۲	محتوا در دوره متوسطه
۸۶	درس‌های جدید در دوره متوسطه دوم
۹۳	نتیجه‌گیری
۹۳	پرسش‌های پایانی فصل
۹۵	فصل چهارم: سنجش و ارزشیابی در دوره متوسطه
۹۵	مقدمه
۹۶	سنجش و ارزشیابی چیست؟
۱۰۱	انواع ارزشیابی
۱۱۱	رویکردهای نوین ارزشیابی
۱۱۳	نتایج تغییر رویکردهای ارزشیابی و ارزشیابی
۱۱۴	نظام ارزشیابی در ایران
۱۱۷	نتیجه‌گیری
۱۱۷	پرسش‌های پایانی فصل
۱۱۹	فصل پنجم: صلاحیت‌های معلمان در دوره متوسطه
۱۱۹	مقدمه
۱۱۹	صلاحیت‌ها و شایستگی‌های بایسته برای معلمی
۱۲۶	اصول مهم در بهبود آموزش
۱۳۵	نتیجه‌گیری
۱۳۵	پرسش‌های پایانی فصل
۱۳۷	فصل ششم: تغییر و اصلاح برنامه درسی در دوره متوسطه
۱۳۷	مقدمه
۱۳۸	تعریف مفاهیم

۱۴۵	رویکردهای متفاوت در مواجهه با تغییر
۱۴۸	رویکردهای مطرح در بُعد اجرای برنامه درسی
۱۴۹	معایب و محاسن هر یک از دو رویکرد
۱۵۰	سطوح مشارکت معلمان در اجرای برنامه درسی
۱۵۲	نظریه‌های مربوط به اجرای برنامه درسی
۱۶۳	مروزی بر تجارب کشورها
۱۶۸	نتیجه‌گیری
۱۷۵	پرسش‌های پایانی فصل
۱۷۷	منابع
۱۸۵	واژه‌نامه
۱۸۷	نمایه

پیشگفتار

انجام هر فعالیتی نیازمند طرح و برنامه است و هر اندازه که فعالیت مورد نظر پیچیدگی بیشتری داشته باشد، به برنامه کامل، جامع و دقیق تری نیاز است. بشر در طول تاریخ و حیات تکامل یافته اش به فعالیت های مختلف پرداخته و مبدع اندیشه ها، تمدن ها، ساختارها و مصنوعات متعدد بوده است که در بین آنها، نظام تعلیم و تربیت پیچیده تر و باشکوه تر به نظر می رسد. از این رو، برنامه های مربوط به آن نیز ظرافت، دقت و پیچیدگی خاصی دارد. یکی از مؤلفه های اصلی نظام آموزشی، برنامه درسی است. برنامه های درسی حاصل بر مبرری های درسی است که متخصصان و خبرگان این حوزه تخصصی نسبت به تدوین آن در دست می گمارند. تمامی نقشه های راه، اسناد مربوط به چارچوب تهیه و تدوین برنامه های درسی - طول هفتگی ساعت ها و عناوین درس ها و نیز کتاب های درسی را می توان بخشی از مؤلفه های برنامه درسی نامید. بنابراین، کتب درسی نیز بخشی از برنامه های درسی هستند. برخی از دانشمندان حوزه مطالعاتی برنامه درسی، تعبیری نظیر مغز یا قلب نظام آموزشی را در مورد برنامه های درسی به کار می برند. به دلیل اهمیت و ضرورت این بُعد از نظام آموزشی، یکی از رشته های تحصیلی مجموعه علوم تربیتی به این موضوع مهم اختصاص یافته است. رشته مطالعات برنامه درسی که پیش تر با عنوان برنامه ریزی درسی شناخته می شد، بیش از یک صد سال در دنیا و بیش از سه دهه در نظام آموزش عالی ایران پیشینه دارد. این حوزه تخصصی موضوعات مهم و متعددی را شامل می شود که مباحث مربوط به مقاطع مختلف تحصیلی از جمله آن است. از آنجا که هر یک از مقاطع تحصیلی نظام آموزش و پرورش عمومی، ویژگی های خاص خود را دارد، برنامه ریزی درسی برای هر یک از این مقاطع، حداقل یک درس را به دوره کارشناسی علوم تربیتی اختصاص داده است.

«برنامه‌ریزی درسی دوره تحصیلی متوسطه» یکی از دروس تخصصی دوره کارشناسی رشته علوم تربیتی است که در برنامه مصوب جدید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به صورت نظری ارائه می‌شود. با توجه به اهمیت و حساسیت دوره متوسطه و به دلیل قرار گرفتن دانش‌آموزان این مقطع تحصیلی در دوره سنی بلوغ و به تعبیر روان‌شناسان، دوره بحران رشدی، معرفی دقیق و علمی ویژگی‌های مخاطبان این دوره و برنامه‌های درسی مختص آن‌ها بسیار ضروری است. از این رو، در اثر حاضر سعی شده است که علاوه بر تبیین ویژگی‌های برنامه درسی دوره متوسطه، به معرفی ابعاد شناختی و شخصیتی مخاطبان این مقطع تحصیلی پرداخته شود. گزینتی است کتب معدودی در سال‌های اخیر در این زمینه منتشر شده که بیشتر به مبانی برنامه‌ریزی درسی متوسطه پرداخته‌اند. با این حال، خلأ یک اثر جدید برای پاسخ‌گویی به نیازهای آموزشی دانشجویان، با توجه به تحولات اخیر در حوزه تعلیم و تربیت و نیز تغییر در ساختار تحصیلی نظام آموزش عمومی کاملاً محسوس است. به علاوه در آثار مشابه قبلی به طور بسط به مبحث ارزشیابی آموزشی پرداخته نشده؛ ولی در این کتاب، سعی بر این است که حداقل نسبت به آثار پیشین، این موضوع بیشتر بررسی شود.

گزینتی است چارچوب اصلی کتاب و سرفصل‌های پیشنهادی در کمیته علوم تربیتی شورای تحول علوم انسانی کشور تدوین شده است. مؤلفان در تدوین نهایی سرفصل‌های مصوب، دخل و تصرف اندکی داشته‌اند. این اثر برای استفاده در دوره کارشناسی به رشته تحریر درآمده است و برای دوره‌های تحصیلات تکمیلی نیز در کنار منابع اصلی توصیه می‌شود و امید است که مفید باشد. آنچه مسلم است هر اثر علمی کاستی‌هایی دارد و این اثر نیز از این قاعده مستثنا نیست. از این رو، نقد و پیشنهادهای دانشجویان و همکاران دانشگاهی را به دیده منت خواهیم پذیرفت.

از همه کسانی که در تدوین و انتشار این اثر همکاری کرده‌اند، به ویژه استاد ارجمند آقای دکتر علیرضا عصاره که این اثر را مطالعه کردند و با پیشنهادهای ارزنده خود بر غنای آن افزودند و از مدیران واحدهای مختلف «سمت» و گروه علوم تربیتی

شورای تحول علوم انسانی آقای دکتر محسن ایمانی و آقای دکتر غلامرضا شمس و نیز خانم شرف، کارشناس محترم گروه علوم تربیتی - که در فرایند انتشار این اثر همکاری کرده‌اند - تشکر و قدردانی می‌شود. همچنین از سرکار خانم لیلا احمدی کمرپشتی ویراستار و از سرکار خانم صفرا اورنگی کنترل‌کننده نهایی تشکر می‌شود. از خوانندگان ارجمند تقاضا می‌شود نظرات و پیشنهادهای خود را از طریق پست الکترونیکی به نشانی info@samt.ac.ir و یا j.hatami@modares.ac.ir ارسال کنند.

www.ketab.ir